מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** באמת סובר רבי יהושע שאין הציץ מרצה לא על העולים ולא על האוכלים, **וְלֹא קַשְׁיָא** שמשנתנו היא שלא כרבי יהושע, כיון **שֶׁכָּאן** בְּיָחִיד **כָּאן** בְּצִיבּוּר – שמה שאמר רבי יהושע, שאם נטמא בשר אין זורקים את הדם, היינו דווקא בקרבן יחיד שנטמא, ומשנתנו שאמרה 'חמשת דברים באים בטומאה', הרי מדברת בקרבנות ציבור, וסובר רבי יהושע שטומאה הותרה בציבור, ואף ללא ריצוי הציץ נחשב הבשר ראוי להקרבה, ואפשר לזרוק את הדם].

הגמרא מבררת אם משנתנו היא אף כדעת רבי יוסי שאמר שאין הציץ מרצה על האכילות. שואלת הגמרא: **נֵימָא** מַתְנִיתִין – האם יש לומר שמשנתנו שאמרה שקרבנות שקבוע להם זמן באין בטומאה, סוברת **דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַצִּיץ מְרַצֶּה** אף **עַל אֲכִילוֹת** – החלק הנאכל לאדם מהקרבן, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת**, אלא רק על הקרב על המזבח.

ומבארת הגמרא: **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – בתחילה עלה בדעתנו לומר, **מִדְּקָאָמַר** – שממה שאמר **רַבִּי יוֹסֵי שֶׁאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת**, יש ללמוד שֶׁכְּדַעַת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לֵיהּ** – הוא סובר, **דְּאָמַר** שבכדי שיהא הקרבן כשר **בְּעִנְיַן תַּרְתֵּי** – צריך שיהיו הבשר והדם שניהם ראויים, שאם לא כן לאיזה ענין יש חילוק אם הציץ מרצה על האוכלים או לא, ואם כן **נֵימָא הַשְׁתָּא** – נאמר כעת שאנו מפרשים שרבי יוסי סובר כרבי יהושע, **מַתְנִיתִין** – שמשנתנו היא **דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי**, שהרי שנינו במשנתנו, חמשה קרבנות באים בטומאה, ובאלו הקרבנות כיון שאין הציץ מרצה על האוכלים, אין הבשר ראוי, ומכל מקום אמרה המשנה שאפשר לזרוק את הדם.

מתרצת הגמרא: **לֹא**, משנתנו היא אף כדעת רבי יוסי, ומה שאפשר לזרוק את הדם אף שאין הציץ מרצה על האוכלים, הוא משום **שֶׁרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ** – הוא סובר, **דְּאָמַר** שאפשר לזרוק את **הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר** ראוי, ולכך אפשר להקריב בטומאה אף שהבשר אינו ראוי.

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן רבי יוסי סובר כרבי אליעזר שאין צריך שניהם ראויים, **לְמַאי הִלְכְתָא** – לגבי איזו הלכה יש חילוק במה שאין **הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת**. חוזרת הגמרא ומקשה על השואל: **וְלִימָעְמָךְ** – ולשיטתך שאם זורקים את הדם אף כשאין הבשר ראוי, אין שום חילוק במה שהציץ מרצה על האוכלים, כיצד תבאר את דברי **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** החולק על רבי יוסי, **דְּאָמַר** הַצִּיץ **מְרַצֶּה** על אכילות, הרי **בֵּינָן דְּאָמַר** רבי אליעזר שאפשר לזרוק את **הַדָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר** ראוי, אם כן מה שאמר **הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת, לְמַאי הִלְכְתָא** – לגבי איזה דין אמר הלכה זו, והרי אף אם אין הציץ מרצה על אכילות כיון שיש דם ראוי אפשר לזורקו, **אֶלָּא** על ברחך יש לפרש שרבי אליעזר ורבי יוסי לא נחלקו אם הציץ מרצה על האכילות, לענין קרבן שנטמא בשרו שיהיה מותר לזרוק את דמו, אלא אם הציץ מרצה לענין **לְמֵיקְבְּעֵיהּ בְּפִיגּוּל** – שאם יחשוב הכהן בהולכת הדם או בזריקתו לעשות אחת מעבודות הקרבן אחר הזמן הקבוע לעבודותיו, או לאוכלו לאחר הזמן שמותר לאוכלו, אם יהיה לבשר הקרבן דין פיגול, והאוכלו יתחייב כרת, **וּלענין לְאַפּוּקֵי** – להוציא את הבשר **מִידֵי** איסור **מְעִילָה** בזריקת הדם, **קָמִיפַּלְגִי** – נחלקו, שאיסור פיגול חל על הבשר, רק כשאין בו פסול אחר, וכן אין הבשר יוצא מידי מעילה בזריקת הדם, אלא כשהוא טהור. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, מְרַצֶּה צִיץ עֵילָוֵיהּ** – הציץ מרצה על בשר הקרבן הנאכל לאדם, **וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ** [–ומחשיבו] **כְּטָהוֹר**, והרי הוא נחשב כמי שאין בו פסול, **וְקָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל** – ומחשבת הכהן להקריבו או לאכלו לאחר זמנו, נותנת על הבשר שם פיגול, והאוכלו יתחייב כרת, **וּמַפִּיק לֵיהּ** – וזריקת הדם מוציאתו **מִידֵי** איסור **מְעִילָה, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר, לֹא מְרַצֶּה צִיץ עֵילָוֵיהּ** – על הבשר, **וְלֹא מְשַׁוֵּי לֵיהּ** – ואינו מחשיבו **כְּטָהוֹר**, וכיון שאינו טהור **לֹא קָבַע לֵיהּ בְּפִיגּוּל** – מחשבת הכהן לא נותנת עליו שם פיגול, והאוכלו לא יתחייב כרת, **וְלֹא מַפִּיק לֵיהּ** – ואין זריקת הדם מוציאתו **מִידֵי** איסור **מְעִילָה**. וכיון שיש חילוק במה שאין הציץ מרצה על האכילות לגבי פיגול ומעילה, אין הכרח שרבי יוסי סובר כרבי יהושע שאם אין בשר אין דם, וניתן לומר שהוא סובר כרבי אליעזר שיש דם גם אם אין בשר, ואם כן משנתנו שאמרה שמקריבים קרבנות ציבור בטומאה, מתאימה עם שיטתו.

הגמרא מקשה, שאף אם רבי יוסי סובר כרבי אליעזר, עדיין משנתנו אינה מתאימה עם דעתו: **מַתְקִיף לָהּ** [–מקשה] **רַב מָרִי, נְהִי נַמֵּי** – אף שאכן יש לומר **דְּרַבִּי יוֹסֵי** שאמר שאין הציץ מרצה על אכילות **סָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שזורקים את הדם אף כשאין הבשר ראוי, עדיין משנתנו אינה מתאימה עם דעתו, **שהרי בְּשֶׁלָּמָא** – מובנת המשנה במה שאמרה **שְׁנָיִם** באים בטומאה, אף לדעת רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האוכלים, משום **שְׁאִיבָּה דָּם** – שיש בהם דם שהציץ מרצה עליו, וכן יש בהם חלק העולה לגבוה, ולכן אפשר להקריבם בטומאה. וכן מובנת המשנה במה שאמרה שמנחת **הָעוֹמֶר** קרבה בטומאה משום **דְּנַמֵּי אִיבָּא** – שגם בה יש חלק העולה למזבח והציץ מרצה עליו, והוא הקוֹמֶץ שהכהן נוטל מן המנחה ומקטיר במזבח. וכן מובנת המשנה במה שאמרה שלֶּחֶם **הַפָּנִים** קרב בטומאה, משום **דְּנַמֵּי אִיבָּא** – שגם בהם יש חלק העולה למזבח והציץ מרצה עליו, והם **הַבָּזִיכִין** – בזיכי הלבונה שמניחם על השולחן עם הלחם, שהם מוקטרים לגבוה ומתירים את הלחם. **אֶלָּא** מה שאמרה המשנה **שִׁשְּׁתֵּי הַלְּחֶם** באים בטומאה, **מַאי אִיבָּא לְמֵימַר** – כיצד ניתן לפרש זאת לדעת רבי יוסי, שהרי אין בהם חלק הקרב על המזבח, אלא נאכלים כולם לכהנים, וכיון שסובר רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האכילות, אין הציץ מרצה עליהם, וכיצד ניתן להקריבם בטומאה.

ומנסה הגמרא ליישב: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר, שמה שאמרה המשנה ששתי הלחם קרבים בטומאה, אין הכוונה לשתי הלחם הקרבים בפני עצמם ללא הכבשים לשלמים [כגון שלא היו להם כבשים], שאז באמת אינם קרבים בטומאה, אלא כוונתה **לַקָּרֵב עִמָּהֶן** – לשתי הלחם הבאים יחד עם הכבשים הקרבים עם הלחם, שהדין הוא ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, וזריקת דם הכבשים מתירה את הלחם באכילה, ובאופן זה אפשר להקריבם בטומאה אף לדעת רבי יוסי, כיון שהציץ מרצה על דם הכבשים. דוחה הגמרא: אין אתה יכול לומר כך, שהרי אם כן שתי הלחם **הֵיינוּ שַׁלְמֵי צִיבּוּר** השנויים כבר במשנה שבאים בטומאה, **וְאִם כֵּן** כל המנויים במשנה, **הָווּ לְהוּ** – הרי הם **אַרְבָּעָה** דברים, שאי אפשר למנות את שתי הלחם ושלמי ציבור אלא כאחד, **וַאֲנַן חֲמִשָּׁה תְּנַן** – ובמשנתנו שנינו חמשה דברים באים בטומאה. אלא ודאי שתי הלחם היינו כשהם באים בפני עצמם, וחוזרת השאלה שנמצא שמשנתנו אינה מתאימה עם דברי רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האוכלים.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **אֶלָּא, קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר**, ואין צריך את ריצוי הציץ כדי להקריב בטומאה, ולכן אף שאין ציץ מרצה על אכילות, שתי הלחם באים בטומאה.

מקשה הגמרא: וכי ניתן לומר שרבי יוסי סובר שטומאה הותרה בציבור, **וְהָא תַּנְיָא**, בדין כהן השורף את הפרה אדומה, ודין כהן גדול קודם יום הכיפורים, שהיו מפרישים אותם מבתיהם שבעה ימים ללשכה שהיתה בבית המקדש, **אֶחָד זָה וְאֶחָד זֶה** – בין הכהן השורף את הפרה ובין הכהן הגדול העובד ביום הכיפורים, היו **מַזִּין עָלָיו בְּכָל** יום מאותם **שִׁבְעָה** ימים שהיו מפרישים אותם מביתם, **מִכְּלִי אפר חַטָּאוֹת** – פרות אדומות **שֶׁהָיוּ שָׁם** [–במקדש] כדי לטהרו, שמא נטמא ממת ולא ידע, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין מַזִּין עָלָיו בכל שבעת ימי ההפרשה, אֶלָּא** ביום **הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּלְבָד**. ומכל מקום מבואר בברייתא, שאף לדעת רבי יוסי, צריך להזות על הכהן הגדול קודם יום הכיפורים, **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – ואם עולה בדעתך לומר, **קָסָבַר** – שסובר **רַבִּי יוֹסֵי שטּוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר**, אם כן **לָמָּה לִי הַזָּאָה כְּלָל** – למה היו צריכים כלל להזות על הכהן הגדול, שהרי קרבנות יום הכיפורים קרבנות ציבור הם, וכיון שטומאה הותרה בציבור, איזו תוספת חומרא יש במה שמזים עליו, ואם כן מוכח מהברייתא שרבי יוסי סובר שטומאה דחויה בציבור וכל מה שאנו יכולים לעשות בטהרה, יש לעשות בטהרה, ולכך היו מטהרים את הכהן הגדול. אומרת הגמרא: **אֶלָּא**, אכן

המשך בעמוד קמט

מְחַוְורְתָּא – דבר ברור הוא מַתְנִיתִין – שמה שאמרה משנתנו ששתי הלחם קרבים בטומאה, הוא דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי, שלרבי יוסי כיון שאין הציץ מרצה על האכילות, ובשתי הלחם אין חלק הקרב למזבח, אין הציץ מרצה עליהם, ואינם קרבים בטומאה.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי בברייתא שהובאה לעיל (עז:) לגבי מחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר אם זורקים את הדם כשאין הבשר ראוי, ואם מקטירים את הקומץ כשאין השיריים ראויים: אָמַר לֵיהּ [–שאלו] רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, וְרַבִּי יוֹסֵי שְׁמָרָא מְזַבֵּי לְבֵי תְּרֵי הוּא – וכי דברי רבי יוסי הם כשטר המזכה את התובע והנתבע כאחד, כלומר, היאך מסכים הוא לשתי דעות החולקות זו על זו כאחת, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּזָבָחִים, וְאֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִנְחוֹת, וְכֵן דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִנְחוֹת, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִנְחוֹת, ומבארת הברייתא את דברי רבי יוסי, רואה אני את דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּזָבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר יזרק הַדָּם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּשָׂר ראוי, וכן את דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּזָבָחִים, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אִם אֵין הַדָּם ראוי לזריקה אֵין הַבָּשָׂר קרב, וְאִם אֵין הַבָּשָׂר ראוי, אֵין הַדָּם נזרק. וכן רואה אני את דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִנְחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר מקטיר את הקֹמֶץ מן המנחה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שִׁירַיִם ראויים לאכילה לכהנים, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִנְחוֹת, שֶׁהָיָה אוֹמֵר אִם אֵין שָׁם שִׁירַיִם ראויים לכהנים אֵין מקטירים את הקֹמֶץ, וְאִם אֵין קֹמֶץ הראוי להקטר אֵין הַשִּׁירַיִם נאכלים לכהנים. ומקשה רב פפא, איך יתכן שמסכים רבי יוסי גם עם רבי אליעזר וגם עם רבי יהושע שחולקים הם זה על זה.

אָמַר לֵיהּ אביי, רבי יוסי לא בא לפרש כדעת מי הוא סובר, אלא בא לפרש את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, וּמִסְתַּבְּרָא כָּאָמַר – ואמר שמסתבר שמחלוקת שניהם היא בין בזבחים בין במנחות, וּבִי כָּאֵי – וכאשר עסק רבי יוסי בְּזָבָחִים, ושנה את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שחולקים הם בְּזָבָחִים האם הבשר מעכב את הדם, פְּלִיגִי נַמִּי – כך חולקים הם גם בְּמִנְחוֹת האם השיריים מעכבים את הקומץ, וזהו שאמר רואה אני את דברי רבי אליעזר במנחות ודברי רבי יהושע במנחות, כלומר שרבי אליעזר ורבי יהושע אמרו דין זה גם במנחות. כָּאֵי – וכאשר היה עוסק בְּמִנְחוֹת, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שחולקים הם בְּמִנְחוֹת אם השיריים מעכבים את הקומץ, פְּלִיגִי נַמִּי – כך חולקים הם גם בְּזָבָחִים אם הבשר מעכב את הדם, וזהו שאמר רואה אני את דברי רבי אליעזר בזבחים ודברי רבי יהושע בזבחים, כלומר, שהם אמרו דין זה אף בזבחים.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, חָתְנַח – אכן ניתן ליישב כך את מה שאמר רבי יוסי שנראים דברי רבי אליעזר ורבי יהושע במנחות, שיש לומר, דכִּי כָּאֵי – שבאשר היה עוסק רבי יוסי בְּזָבָחִים, אָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – מסתבר שכשם שנחלקו בְּזָבָחִים, פְּלִיגִי נַמִּי – כך נחלקו גם בְּמִנְחוֹת, משום דְּעִיקַּר קְרָאֵי – שהפסוקים שהם המקור לדין זה שבו נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, כִּי כְּתִיבִי בְּזָבָחִים כְּתִיבִי – נאמרו בתורה בענין זבחים ולא בענין מנחות, ולכך הוצרך רבי יוסי לומר שכמו כן נחלקו במנחות, אֶלָּא מה שאמר רבי יוסי שנראים דברי רבי אליעזר ורבי יהושע בזבחים, איך ניתן לפרש שרבי יוסי אמר כן כִּי קָאֵי – כשהיה עוסק בְּמִנְחוֹת, וְאָמַר, מִסְתַּבְּרָא כִּי הֵיכִי דְּפָלִיגִי – שמסתבר שכשם שהם חולקים בְּמִנְחוֹת, פְּלִיגִי נַמִּי – כך הם חולקים גם בְּזָבָחִים, וְהָא עִיקַּר קְרָאֵי בְּזָבָחִים הוּא דִּכְתִיבִי – והרי הפסוקים שהם המקור לדין זה נאמרו לענין זבחים, ובוודאי שנחלקו לענין זבחים, ומדוע הוצרך רבי יוסי לפרש דבר זה.

מתרצת הגמרא את דברי רבי יוסי באופן אחר: אֶלָּא, לֹא קַשְׁיָא, שכוונת רבי יוסי היא, שבדבר אחד נראים לו דברי רבי אליעזר, ובדבר אחר נראים לו דברי רבי יהושע, וכך הוא פירוש דבריו, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנִטְמָא בשר הקרבן או שיירי המנחה, שבזה הדין הוא שהדם יזרק והקומץ יוקטר, משום שאין הבשר והשיריים מעכבים אם נטמאו. וְרוֹאֶה אני את דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאָבוּד וְשָׁרוּף, שבזה הדין כרבי יהושע שהבשר והשיריים מעכבים ואין זורקים את הדם.

דוחה הגמרא: הרי אם יש לחלק בין נטמא לנאבד ונשרף, בְּנִטְמָא מַאי טַעֲמָא – מהו הטעם שאין הבשר והשיריים מעכבים, אף שבנאבד ונשרף הם מעכבים, ודאי הוא מִשּׁוּם דִּמְרַצֵּי הציץ על טומאת הבשר והשיריים ומחשיבם בראויים, ואם כן לא יתכן שכוונת רבי יוסי היא לחלק בין נטמא לנאבד ונשרף, דהָא שָׁמְעַת לֵיהּ – שהרי שמענו לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר בברייתא לעיל בסמוך, שֵׁאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל אֲכִילוֹת – החלקים הנאכלים לאדם מהקרבן, והבשר והשיריים הרי נאכלים לאדם.

הגמרא מתרצת את דברי רבי יוסי באופן אחר: אֶלָּא, לֹא קַשְׁיָא, וכך הוא פירוש דברי רבי יוסי, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּקרבנות צִיבּוּר, שבהם הדין הוא שהדם יזרק והקומץ יוקטר אף אם אין הבשר והשיריים ראויים. וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּקרבנות של יָחִיד, שבהם הדין שאם נטמא הבשר או השיריים אין זורקים את הדם, ואין מקטירים את הקומץ.

דוחה הגמרא: הרי אם יש לחלק בין קרבנות ציבור לקרבנות של יחיד, בְּקרבנות צִיבּוּר מַאי טַעֲמָא – מהו הטעם שהבשר והשיריים אינם מעכבים אף שהם מעכבים בקרבנות יחיד, ודאי הוא מִשּׁוּם דְּטוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר, ואם כן לא יתכן שכוונת רבי יוסי היא לחלק בין ציבור ליחיד משני טעמים, חֲדָא – אחד, דְּשָׁמְעַת לֵיהּ – שהרי שמענו לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר בברייתא לעיל בסמוך, שטּוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר ולא הותרה, וכיון שאף בציבור טומאה דחויה היא, אין לחלק בין קרבנות ציבור לקרבנות יחיד. וְעוֹד טעם יש שמחמתו לא ניתן לפרש שרבי יוסי מחלק בין ציבור ליחיד, משום דְּאִי – שאם מה שאמר רבי יוסי נראים דברי רבי אליעזר, היינו בְּצִיבּוּר, קשה, וכי בציבור רק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר וְלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שהוצרך רבי יוסי לפסוק במקרה זה כרבי אליעזר,

---

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הזן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד עתה, ובודאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

וְהָא אָמְרַת – והרי לעיל (ע"א) ביארה הגמרא, **שְׁבִּיבּוּר אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה** שאפשר לזרוק את הדם כשנטמא הבשר.

מתרצת הגמרא את דברי רבי יוסי באופן אחר: **אֶלָּא**, אכן בציבור, אף רבי יהושע מודה שאפשר לזרוק את הדם כשנטמא הבשר, ואף רבי יוסי לא דיבר אלא ביחיד, וכך היא כוונת רבי יוסי, **רוֹאֶה אֲנִי דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרִיעֲבַד**, כלומר, שאם עבר וזרק את הדם או הקטיר את הקומץ, הורצה הקרבן ונתכפרו בו, **וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְכַתְּחִלָּה**, כלומר, שלכתחילה אין לזרוק את הדם ולהקטיר את הקומץ כשנטמא הבשר או השיריים.

מקשה הגמרא: איך ניתן לפרש שכוונת רבי יוסי היא שנראים דברי רבי אליעזר בדיעבד, **הרי בִּדְיעֲבַד אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַמִּי** [–גם כן] **מוֹדֶה הוּא** שאם זרק הורצה. **דְּקָתָנֵי** – ששנינו בברייתא **שְׁמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם** נטמא הבשר **וְזָרַק** את הדם **הוּרְצָה**.

מתרצת הגמרא: אין להקשות ממה ששנינו בברייתא שרבי יהושע מודה בדיעבד, משום **דְּהָא** – שדברי רבי יהושע, נאמרו **בְּטוּמְאָה** – כשנטמא הבשר אבל הוא קיים, **וְהָא** – ודברי רבי יוסי, נאמרו **בְּאָבוּד וְשָׂרוּף** – שאבד הבשר או נשרף ואינו לפנינו. ומפרשת הגמרא: **כִּי קָתָנֵי** – מה שנאמר בברייתא **שְׁמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם זָרַק הוּרְצָה**, אין זה רק **בְּנִטְמָא**, שבזה דיברה הברייתא, **אֲבָל בְּאָבוּד וְשָׂרוּף, לֹא** אמר רבי יהושע שבדיעבד הקרבן כשר, **וְכִי קָאָמַר** – **וכשאמר רַבִּי יוֹסֵי רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרִיעֲבַד**, אמר כן **בְּאָבוּד וְשָׂרוּף**, שרבי יוסי סובר שאף שאין זורקים את הדם כשאין הבשר קיים, ואין מקטירים הקומץ כשאין השיריים קיימים, דין זה אינו אלא לכתחילה, ומשום כך בדיעבד הקרבן כשר אף כשהבשר או השיריים כלל אינם קיימים.

משנה

במשנה הקודמת (עו:) נתבאר שבקרבן ציבור הבא בטומאה יש חילוק בין קרבן פסח לשאר קרבנות, שכל הקרבנות אינן נאכלין כאשר באין בטומאה ואילו הפסח נאכל בטומאה, משום שעיקרו לא בא אלא בשביל אכילה. משנתנו מביאה הלכה נוספת בה חלוק פסח משאר קרבנות מטעם זה.

מדיני הקרבן שזריקת דמו על גבי המזבח [אשר בה תלויה כפרת הקרבן] מתרת את בשרו לאכילה ואת אימוריו [–חלביו] להקרבה, אולם כשהבשר והאימורין אינם ראויים לכך כגון שנטמאו או אבדו, נתבאר בסוגיא לעיל (עז.) שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע. לדעת רבי אליעזר זורק את הדם אף על פי שאין בשר ויצאו הבעלים ידי חובתן, ולדעת רבי יהושע אינו זורק את הדם]. אך בנטמא רק אחד מהן, הבשר או החלב, אף לדעת רבי יהושע זורק את הדם, כמבואר להלן (עט.). במשנתנו יבואר שבדין נטמא אחד מהן, חלוק פסח משאר קרבנות.

נִטְמָא בָּשָׂר של הפסח, אחר שחיטתו, **וְחֶלֶב** הפסח העומד להקרבה על גבי המזבח **קַיָּים** בטהרתו ולא נטמא, **אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם** על המזבח, לפי שעיקר קרבן הפסח אינו בא אלא בשביל אכילתו, וכיון שנטמא אינו ראוי לאכילה ואינו ראוי להיות קרבן פסח. אבל **נִטְמָא הֶחֶלֶב** של הפסח אחר שחיטתו, **וְהַבָּשָׂר קַיָּים** בטהרתו, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם**, שהרי ניתן לאכול מהבשר.

וּבְמוּקְדָּשִׁים – אך בשאר קרבנות **אֵינוֹ כֵּן** – אין הדין כבקרבן פסח, **אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר** ואינו ראוי לאכילה, **וְהַחֶלֶב קַיָּים** בטהרתו וראוי להקרבה, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם** מפני שאין עיקרן לאכילה בקרבן פסח.

גמרא

שנינו במשנה, שאם נטמא בשר הפסח אף שהחלב קיים אינו זורק את הדם, מבארת הגמרא מה הדין אם עבר וזרק את הדם. אומרת הגמרא: **אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב**, אף על פי ששנינו במשנתנו שכשנטמא בשר הפסח אינו זורק את הדם, **אִם** עבר **וְזָרַק** את הדם, **הוּרְצָה** – עלה הקרבן לרצון, ופטור מלעשות פסח שני.

הגמרא דנה בדברי רב מדוע הפסח כשר אף שאין בשרו ראוי לאכילה. שואלת הגמרא: מדוע יוצא בו ידי חובת הפסח **וְהָא בָּעֵינַן** [–והרי צריך] **אֲכִילָה** בקרבן פסח, והיינו שבשעת הזריקה יהיה הפסח ראוי לאכילה, וזה אינו יכול להאכל מפני טומאתו. משיבה הגמרא: **אֲכִילָה לֹא מְעַכְּבָא** – בדיעבד אכילת הפסח אינה מעכבת את כפרת הקרבן, ולפיכך אף שאינו ראוי לאכילה בשעת הזריקה נתקיימה מצותו.

שואלת הגמרא: היאך אתה אומר שהאכילה אינה מעכבת, **וְהָא** [–והרי] **כְּתִיב** בקרבן פסח (שמות יב ד) בדין שחיטתו, **'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ** תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה', 'תכסו' לשון שחיטה, שתשחטו את הפסח רק עבור אדם הראוי לאוכלו, ומוכח שהאכילה מעכבת את כפרת הקרבן, ולפיכך אם אינו ראוי לאכילה בשעת הזריקה אינו יוצא ידי חובתו. משיבה הגמרא: לעולם האכילה אינה מעכבת, ודין זה שיש לשחוט את הפסח רק על הראוי לאוכלו אינו אלא **לְמִצְוָה** לכתחילה.

הגמרא מקשה על רב מברייתא שמוכח בה שדין זה מעכב בדיעבד. מקשה הגמרא: **וּלְעַכֵּב לֹא** – וכי דין זה שלא לשחוט על מי שאינו ראוי לאכילה אינו מעכב, **וְהָתַנְיָא** – והלא שנינו בברייתא, נאמר (שמות שם) בדין לקיחת הפסח, **'וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת** מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ **בְּמִכְסַת** נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכֻסּוּ עַל הַשֶּׂה', 'במכסת' לשון מנין, ונאמר להלן (שם יב ו) **'וְשָׁחֲטוּ** אתו', **מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לִמְנוּיָו** – עבור אותם שהזמינו עצמם ליטול בו חלק קודם שחיטתו לפי חשבון ולא עבור מי שלא נמנה עליו. שואלת הברייתא: **יָכוֹל** אם **שָׁחַט** לו **שֶׁלֹּא** לְשֵׁם **מְנוּיָו** אלא עבור מי שלא נמנה עליו, **לֹא יְהֵא** אלא רק **כְּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה וְהקרבן כָּשֵׁר**. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב **'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכוּסּוּ'**, 'תכוסו' לשון מנין, **הַתּוּכ שָׁנָה עָלָיו לְעַכֵּב** – הכתוב שב וכתב לשון מנין אחר שכבר הזכיר לשון מנין בתחילה [–'במכסת'], לומר שהשחיטה לשם מנויו מעכבת, ואם שחטו שלא למנויו הקרבן פסול.

מבארת הגמרא את הקושיא מהברייתא: **וְאִיתְּקַשׁ אוֹכְלִין לְמִנּוּיָן**, – דין שחיטה שלא לאוכליו הנלמד מ'איש לפי אכלו' הכתוב בפסוק זה הוקש לדין שחיטה שלא למנויו, ללמד שהוא מעכב בכפרת הקרבן כמותו, וקשה על רב שהכשיר את הפסח בדיעבד. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא רַב דְּאָמַר** להעמיד את המשנה שאם זרק הורצה משום שאכילת הפסח אינה מעכבת, **כְּשִׁיטַת רַבִּי נָתָן** אמר כן, **דְּאָמַר אֲכִילַת פְּסָחִים לֹא מְעַכְּבָא** בדיעבד, ולכך אף שהפסח אינו ראוי לאכילה אינו נפסל בכך, ומכל מקום לכתחילה לא יזרוק את הדם שכן אף לרבי נתן אכילת הפסח מעכבת לכתחילה.

הגמרא מבררת היכן מצינו בדברי רבי נתן שסובר כן. מבררת הגמרא: **הֵי רַבִּי נָתָן** – אלו דברים מדברי רבי נתן יש ללמוד מהם שסובר כן. **אִילֵימָא הָא רַבִּי נָתָן** – אם נאמר שמדברי רבי נתן אלו, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּקרבן פֶּסַח אֶחָד** ואף שאין בו כזית לכל אחד ואחד, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שמות יב ו) **'וְשָׁחֲטוּ אותו כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבַּיִם'**, ויש לדקדק בלשון הכתוב, **וְכִי כָּל הַקָּהָל כולו שׁוֹחֲטִין** שה אחד, **וַהֲלֹא** שה אחד **אֵין שׁוֹחֲט אֶלָּא** אדם **אֶחָד, אֶלָּא** הכתוב **מְלַמֵּד שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין בְּפֶסַח אֶחָד**. ומדברי רבי נתן אלו יש ללמוד שאין האכילה מעכבת, כי הלא בשה אחד שאין בו כזית לכל אחד ואחד מישראל יוצאים כולם ידי חובתן.

דוחה הגמרא: **דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם** – שמא שונה הדבר שם בברייתא, שאף על פי שאכילת הפסח מעכבת בכל זאת כל ישראל יוצאים בפסח אחד, משום **דְּאִי מְמַשְׁכִי הָנֵי** – שאם ימשכו ידיהם מאכילתו אלו שאין בפסח כזית לצורכם, **חָזוּ לְהָנֵי** – יהיה הפסח ראוי לאלו האחרים שיש בפסח כזית לצורכם, **וְאִי מְמַשְׁכִי הָנֵי** – ואם ימשכו ידיהם אלו האחרים **חָזוּ לְהָנֵי** – יהיה ראוי הפסח לראשונים. ונמצא שאף שבפועל לא משך אחד ממנויו ידיו מאכילתו ולא יוכלו לאכול ממנו כל ישראל, מכל מקום הפסח ראוי לכל אחד מישראל, שאיזה אדם נוציא מן הכלל ונאמר שהוא לא יאכל

המשך בעמוד קנ

ממנו, אבל כשנטמא הקרבן ואין הוא ראוי כלל, שמא בזה מודה רבי נתן שאין הפסח כשר.

הגמרא מביאה מדבריו של רבי נתן במקום אחר להוכיח שאכילה אינה מעכבת. אומרת הגמרא: **אֶלָּא** הָא **רַבִּי נָתָן** – מדברי רבי נתן אלו יש להוכיח כן, **דְּתַנְיָא**, **נִמְנוּ עָלָיו** – על הפסח, **חֲבוּרָה אַחַת**, **והיה לכל אחד כזית**, **וְחָזְרוּ** – והוסיפו **וְנִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה אַחֶרֶת**, עד שאין עתה כזית לכל אחד, **רִאשׁוֹנִים** שנמנו על הקרבן כראוי משום **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּיָּיֵת** לכל אחד, **אוֹכְלִין** מהפסח, **וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי**, **אַחֲרוֹנִים** – בני החבורה השנית שנמנו על הקרבן, כיון שלא נמנו כראוי **שֶׁהרי אֵין לָהֶם** – לכל אחד **כַּיָּיֵת**, **אֵין אוֹכְלִין** מן הפסח **וְחַיָּבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי**. **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר**, **אִלּוּ וְאִלּוּ** – בין הראשונים שיש להם כזית ובין האחרונים שאין להם כזית, **פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי**, **שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם** כשהיו מנויים עליו. ומכך שאמר רבי נתן שפטורים מלעשות פסח שני אף שלא היה להם כזית יש ללמוד שאכילת הפסח אינה מעכבת.

דוחה הגמרא: **אַכַּתִּי** – עדיין יש לחלק ולומר **דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם** שמא שונה הדבר שם בברייתא, שאף על פי שאכילת הפסח מעכבת בכל זאת האחרונים פטורים מפסח שני, משום **דְּאִי מִמְּשָׁכֵי הָנֵי** – אם ימשכו ידיהם החבורה הראשונה שנמנתה על הפסח, **חָזֵי לְהוּ** – יהיה הפסח ראוי לחבורה השניה ולכן הם יוצאים ידי חובתן בפסח זה, כי אף שבפועל לא יוכלו שתי החבורות ביחד לאכול כל אחד כזית, מכל מקום כיון שיש אפשרות שהפסח יהיה ראוי לחבורה זו או זו אין לדחות אחת מהן ולומר שהפסח אינו ראוי לה, אבל כשנטמא הפסח ואין הוא ראוי כלל, שמא בזה מודה רבי נתן שאין הפסח כשר.

חוזרת הגמרא ומעמידה את הראיה מהברייתא. אומרת הגמרא: אין לדחות כך מפני **שֶׁאִם כֵּן** הוא הטעם שפטורים מפסח שני, **לֵיתָנֵי** – **שהתנא ישנה הוֹאִיל וּרְאוּיִים לִימָּשֵׁךְ**, **מַאי** – מהו **ששנה שֶׁכְּבָר נִזְרַק הַדָּם**, **שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מכאן שלדעת רבי נתן **בְּדָם תַּלְיָא מִילְּתָא** – קיום מצות הפסח תלוי בזריקת הדם **אֲבָל אֲכִילָה לֹא מְעַכְּבָא**, ומטעם שנזרק הדם עבורם יצאו ידי חובתן אף שאין ראויים לאכול ממנו, ולא משום שאם ימשכו האחרים יוכלו הם לאכול. וכשיטת רבי נתן המבוארת כאן העמיד רב את משנתנו, ולכך בדיעבד אם זרק את הדם הפסח כשר.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי רב שהעמיד את משנתנו כרבי נתן. שואלת הגמרא: **מַאי דּוֹחֲקֵיהּ דְּרַב** – מהו הדוחק של רב, **דְּמוֹקֵים לָהּ מַתְנִיתִין** – שמעמיד את דברי המשנה שהדין אם נטמא הבשר אינו זורק את הדם הוא רק **לְכַתְּחִלָּה**, **וכשיטת רַבִּי נָתָן** הסובר שאכילה אינה מעכבת, **נוֹקְמָהּ בְּרַבָּנָן** – שיעמיד את המשנה כרבנן הסוברים אכילה מעכבת, **וַאֲפִילּוּ דִּיעֲבַד נַמִּי לֹא** – ואפילו בדיעבד אם זרק הדם הפסח פסול.

משיבה הגמרא: **רַב**, **מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ** – לשון משנתנו הוקשה לו, **אַמַּאי** (**תני**) [**תָּנֵן**] – מדוע התנא שונה במשנה שאם נטמא הבשר **אֵין זוֹרֵק אֶת הַדָּם**, **לֵיתְנֵי** – שישנה הפסח **פָּסוּל**, **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מכאן שרק **אֵין זוֹרֵק** את הדם **לְכַתְּחִלָּה**, **אֲבָל דִּיעֲבַד** – אם כבר נזרק הדם **שַׁפִּיר דָּמֵי** – הורצה לו והפסח כשר, כי משנתנו סוברת כרבי נתן שאכילה אינה מעכבת.

הגמרא מבארת כיצד מפרש רבי נתן את הפסוק 'איש לפי אכלו' שממנו יש ללמוד שאכילה מעכבת. שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי נָתָן** הסובר שאכילה אינה מעכבת, **'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ'** שממנו למדנו שיש לשחוט עבור מי שראוי לאכול, **לָמָּה לִי** – מה הצורך בו, הלא כיון שהאכילה לא מעכבת אף אין צריך לשחוט דווקא עבור מי שראוי לאכול. משיבה הגמרא: אף לרבי נתן יש צורך בפסוק זה ללמד **דְּבָעֵינַן** [–שצריך] **נִבְרָא דְּחֵזֵי לַאֲכִילָה** – שצריך שמי שנשחט הפסח עבורו יהיה ראוי לאכול ממנו, וסברת רבי נתן שהאכילה אינה מעכבת היא לגבי בשר הפסח עצמו שאינו צריך להיות ראוי לאכילה.

אחרי שנתבררה מחלוקת רבי נתן ורבנן האם אכילת הפסח מעכבת בדיעבד, מבררת הגמרא על כמה ברייתות בשיטת מי נאמרו. שואלת הגמרא: **מַאן תָּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן** – מיהו התנא

ששנה בבריית זו, הפסח **שֶׁשְּׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו** – לשם אנשים הראויים לאכול ממנו כזית, **וְזָרְקוּ דָּמוֹ** – אבל זריקת הדם היתה **שֶׁלֹּא לְשֵׁם אוֹכְלָיו** אלא לשם מי שאינו ראוי לאכול ממנו כזית, **הַפֶּסַח עַצְמוֹ כָּשֵׁר וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ**, וסבורה הגמרא עתה שהפסח עצמו כשר היינו זריקת דמו והקטרת חלבו אבל אסור לאוכלו, ומכל מקום יוצאין בו ידי חובתו. מבררת הגמרא: **כְּמַאן** – כשיטת מי נאמרה בבריית זו, **נֵימָא** – נאמר שכשיטת **רַבִּי נָתָן הִיא** הסובר שאכילה אינה מעכבת בדיעבד, **וְלֹא** כשיטת **רַבָּנָן**, שכן לשיטתם כיון שאכילת הפסח מעכבת בדיעבד לא יוצאים ידי חובה באופן זה שלא ניתן לאוכלו.

דוחה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבָּנָן**, אין בכך קושיא שכן 'הפסח עצמו כשר' הנאמר בברייתא היינו אף באכילה, משום **שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִין** פוסלת **בִּזְרִיקָה** כלל. הגמרא מבררת על ברייתא נוספת בשיטת מי נאמרה. שואלת הגמרא: **מַאן תָּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן** – מיהו התנא ששנה בבריית זו, **חֲרֵי שֶׁהָיָה** אחד מהמנויין על הפסח, **חוֹלֶה בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה**, ואינו ראוי לאכול מהפסח, **וְחָלִים** – **וּבריא בְּשָׁעַת זְרִיקָה** ויכול לאכול מהפסח, או **שהיה חָלִים בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה וְחוֹלֶה בְּשָׁעַת זְרִיקָה** – שאינו ראוי לאכול בשעת זריקה, **אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו, עַד שֶׁיְּהֵא חָלִים מְשָׁעַת שְׁחִיטָה עַד שָׁעַת זְרִיקָה. כְּמַאן** – כשיטת מי בבריית זו, **נֵימָא רַבָּנָן הִיא וְלֹא רַבִּי נָתָן**, שהרי לרבי נתן הסובר שאין אכילה מעכבת, אין צריך שיהיה האדם ראוי גם בשעת זריקת הדם.

משיבה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבִּי נָתָן** אין בכך קושיא, כי רבי נתן מודה **שַׁנִּבְרָא דַּחֲזֵי לַאֲכִילָה בְּעֵינַן** – צריך שיהיה הבעלים ראוי לאכילת הפסח בין בשעת שחיטה ובין בשעת זריקה, אף שאין מעכב שהפסח עצמו יהיה ראוי לאכילה.

הגמרא מביאה בריייתא נוספת לדון בשיטת מי אמורה. שואלת הגמרא: **מַאן תָּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן** – מיהו התנא ששנה בבריית זו, הפסח **שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּטָהֳרָה** – כשהקרבן והבעלים היו טהורים, **וְאַחַר כָּךְ** קודם זריקת הדם **נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים** ואינם יכולים לאכול ממנו מפני טומאתם, אף על פי כן **יִזְרֹק הַדָּם בְּטָהֳרָה** – על ידי כהנים וכלי שרת טהורים, **וְאַל יֵאָכֵל בָּשָׂר בְּטוּמְאָה** ויצאו הבעלים ידי חובתן בפסח זה. **כְּמַאן** – כשיטת מי נאמרה בבריית זו שזורקים את הדם אף על פי שהבעלים טמאים ואינם ראויים לאוכלו, משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי (אלעזר) [אֶלְעָזָר]**, בבריית זו **כְּמַחֲלוֹקֶת שָׁנוּיָה** ואינה מוסכמת על הכל, **וְכשיטת רַבִּי נָתָן הִיא** הסובר שאכילה אינה מעכבת, ולכך אין מעכב שבשעת זריקת הדם יהיו הבעלים ראויים לאכול מהפסח.

הגמרא מביאה אופן נוסף לפרש את הברייתא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר שברייתא זו כשיטת **רַבָּנָן הִיא**, אין בכך קושיא כי **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – כאן, בברייתא, במה המדובר, **בְּצִיבּוּר** שנטמא רובו בין שחיטה לזריקה, וכגון שמת הנשיא והתעסקו עמו בלוייתו וקבורתו, **דַּאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה נַמִּי עֲבְדִי** – שציבור עושים את הפסח אפילו בטומאה, ולכך אף על פי שנטמאו זורקים את הדם, שהרי ראויים הם לאוכלו.

שואלת הגמרא: **אִי** מדובר **בְּצִיבּוּר** טמא, **אַמַּאי אֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּטוּמְאָה**, הלא פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה (משנה, לעיל עה:). משיבה הגמרא: איסור אכילת הבשר הוא **גְּזֵירָה** שגזרו חכמים משום **שֶׁמָּא** בשנה הבאה **יִטַּמְּאוּ הַבְּעָלִים** – הציבור **לַאֲחַר זְרִיקָה, וְיֹאמְרוּ** וכי **אֶשְׁתָּקַד** – שנה שעברה **לֹא נִטַּמֵּאנוּ וְאָכַלְנוּ** את הפסח אף שהשחיטה היתה בטהרה, **הַשְׁתָּא נַמִּי** – כעת בשנה זו גם **נֵיכוֹל** את הפסח בטומאה אף שהשחיטה והזריקה היו בטהרה, **וְלֹא יָדְעִי** לחלק, **דְּאֶשְׁתָּקַד כִּי אִיזְדְּרִיךְ דָּם** – כאשר נזרק הדם **בְּעָלִים טְמֵאִים חָווּ** – כבר היו טמאים והרי זה פסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל **הַשְׁתָּא** – עתה בשנה זו **בְּעָלִים טְהוֹרִין חָווּ** בשעת זריקה, שלא נטמאו אלא אחר הזריקה, וכיון שהפסח בא בטהרה אסור לאוכלו בטומאה, ומשום חשש זה גזרו חכמים לאסור את אכילתו אף באופן שנטמאו קודם זריקה.